Email:

conference@houghtonstreetreview.com

Website:

www.houghtonstreetreview.com/index.php/conference

© 2026 International Online Conference on Multidisciplinary Academic Research. All Rights Reserved.

Editor-in-Chief:

Dr. Ewelum Johnson Nnadi

Managing Editors:

1.Harold Jan R. Terano

2.Dr. Mandakini Singla

3.Massoud Kaykhaii

TARIX DARSLARIDA O‘QUVCHILARNING INDIVIDUAL TA’LIM EHTIYOJLARINI ANIQLASH VA ULARGA MOS ADAPTIV TOPSHIRIQLARNI ISHLAB CHIQISH

Nurmetova Muhayyo Matlatibovna
Pedagog-tadqiqotchi
Muhayyonurmetova950@gmail.com
ORCID: 0009-0006-1502-2335

Annotatsiya. Mazkur tezisda tarix darslarida o‘quvchining individual ta’lim ehtiyojini muntazam yangilanadigan diagnostik tavsif sifatida aniqlash masalasi yoritilgan. Tarixiy bilim, manba tahlili, sabab-oqibat va metakognitiv ko‘nikmalarga tayangan mezonlar hamda yagona maqsadni saqlab, tayanch, murakkablik, faoliyat usuli va natija shaklini moslashtiruvchi adaptiv topshiriq algoritmi taklif etiladi.

Kalit so‘zlar: tarix ta’limi, individual ta’lim ehtiyoji, pedagogik diagnostika, adaptiv topshiriq, tabaqalashtirilgan ta’lim, formativ baholash, tarixiy tafakkur.

Аннотация. В статье рассматривается вопрос выявления индивидуальных образовательных потребностей учащихся на уроках истории и представления их в виде непрерывно обновляемого диагностического профиля. Предлагается алгоритм построения адаптивных заданий, который при сохранении единой цели позволяет варьировать базовое содержание, уровень сложности, характер деятельности и форму представления результата, опираясь на такие критерии, как владение историческими знаниями, анализ источников, установление причинно-следственных связей и сформированность метакогнитивных навыков.

Ключевые слова: историческое образование, индивидуальные образовательные потребности, педагогическая диагностика, адаптивное задание, дифференцированное обучение, формирующее оценивание, историческое мышление.

Abstract. This paper addresses the issue of identifying students' individual learning needs in history lessons as a continuously updated diagnostic profile. It proposes an algorithm for adaptive tasks that—while maintaining a unified objective—adjusts the foundational content, complexity level, mode of activity, and form of the outcome, based on criteria involving historical knowledge, source analysis, cause-and-effect reasoning, and metacognitive skills.

Keywords: history education, individual learning needs, pedagogical diagnostics, adaptive task, differentiated instruction, formative assessment, historical thinking.

Kirish

Sinfdagi o‘quvchilar bir xil mavzuni turlicha tezlikda, turli tayanch bilim va strategiyalar orqali o‘zlashtiradi. Shu sababli bir xil topshiriq natijaga erishish imkoniyatini har doim ham tenglashtirmaydi. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim

Email:

conference@houghtonstreetreview.com

Website:

www.houghtonstreetreview.com/index.php/conference

© 2026 International Online Conference on Multidisciplinary Academic Research. All Rights Reserved.

Editor-in-Chief:

Dr. Ewelum Johnson Nnadi

Managing Editors:

1.Harold Jan R. Terano

2.Dr. Mandakini Singla

3.Massoud Kaykhaii

to‘g‘risida”gi Qonunida ta’lim olish uchun teng imkoniyatlar hamda o‘quv dasturlarini tanlashga doir yondashuvning yagonaligi va tabaqalashtirilganligi asosiy prinsip sifatida belgilangan [1]. UNESCO inklyuziv ta’limni o‘quv rejasi va pedagogik jarayondagi to‘siqlarni aniqlash hamda bartaraf etish jarayoni sifatida talqin qiladi [2]. Binobarin, adaptiv topshiriq talabni pasaytirish emas, umumiy natijaga olib boruvchi yo‘lni o‘quvchi ehtiyojiga moslashtirishdir.

Tadqiqotning maqsadi — tarix darsida individual ehtiyojlarni aniqlash mezonlarini tizimlashtirish va diagnostika natijalaridan kelib chiqib adaptiv topshiriq yaratish algoritmini asoslash. Nazariy tahlil, qiyoslash va pedagogik modellashtirish usullaridan foydalanildi.

Individual ta’lim ehtiyojini aniqlash mezonlari

Individual ta’lim ehtiyoji ushbu ishda o‘quv dasturida ko‘zlangan natija bilan o‘quvchining ayni paytdagi tayyorgarligi o‘rtasidagi, pedagogik yordam orqali qisqartirilishi mumkin bo‘lgan tafovut deb tushuniladi. Mahalliy tarix didaktikasida dars maqsadi, mazmuni, metodlari va vositalarining o‘zaro bog‘liqligi muhim metodik talab sifatida qaraladi [3]. Pedagogik diagnostika esa tizimli, maqsadli va natijaga yo‘naltirilgan jarayon bo‘lishi lozim [4]. Tomlinson tabaqalashtirilgan ta’limni o‘quvchilarning tayyorgarligi, qiziqishlari va o‘rganish xususiyatlariga ko‘ra mazmun, jarayon hamda o‘quv mahsulini moslashtirish bilan bog‘laydi [5]. Tarix fanida diagnostik profil besh o‘lchovni qamraydi: 1) tayanch bilim va xronologiya; 2) tushuncha hamda sabab-oqibat; 3) manbaning muallifi, maqsadi va ishonchliligi; 4) dalilli xulosa; 5) rejalashtirish va yordam so‘rash kabi metakognitiv ko‘nikmalar.

Diagnostika uch turdagi dalilni birlashtiradi: 5–7 daqiqalik kirish topshirig‘i (xronologiya, tushuncha xaritasi yoki manba savoli); jarayon kuzatuvi (og‘zaki izoh, daftardagi fikrlash izi); refleksiya (“qayerda qiynaldim, keyingi qadamim nima?”). Formativ baholashda dalil ta’limiy qarorni o‘zgartirgandagina o‘qishni yaxshilash vositasiga aylanadi [6]. Demak, diagnostika yakuniy hukm emas, keyingi topshiriq dizayni uchun axborotdir.

Tarixiy tafakkur manbaning yaratilish sharoitini hisobga olish va dalillarni qiyoslashni talab etadi [3]. Shu bois xato mazmuniy (sana, shaxs, atama) yoki fikrlashga oid (dalilsiz xulosa, kontekstni e’tiborsiz qoldirish) ekanligi ajratiladi: birinchisida ma’lumot tayanchi, ikkinchisida fikrlash amali bo‘yicha yo‘riqnoma beriladi.

Profil “kuchli” yoki “sust” yorlig‘i bilan emas, “muallif pozitsiyasini ajratadi, biroq ikki manbani dalil bo‘yicha qiyoslashda tayanchga muhtoj” kabi kuzatiladigan ifoda bilan yoziladi. Uni har 2–3 darsda yangilash o‘quvchining holatini dinamik tarzda aks ettiradi.

Adaptiv topshiriqlarni loyihalash algoritmi

Algoritm olti bosqichdan iborat: 1) barcha uchun umumiy, o‘lchanadigan maqsad; 2) tarixiy aniqlik, kontekst, dalil va mantiqqa doir muvaffaqiyat mezoni; 3) kirish diagnostikasi; 4) tayanch, jarayon, sur’at yoki javob shaklini moslashtirish; 5) mahsulotni mezon asosida tahlil qilish; 6) yordamni kamaytirish yoki murakkablikni oshirish. Tizimli sharh ham adaptiv ta’limni o‘quvchi modeli, mazmun va qayta aloqa o‘rtasidagi uzluksiz bog‘lanish sifatida ko‘rsatadi [7].

“Jadidchilik maqsadlarini manbalar asosida izohlash” mavzusida uch yo‘l qo‘llanadi. A yo‘lda qisqartirilgan ikki manba, lug‘at, vaqt chizig‘i va savol qolipi beriladi. B yo‘lda ikki to‘liq manba qiyoslash matritsasi orqali tahlil qilinadi. C yo‘lda

Email:

conference@houghtonstreetreview.com

Website:

www.houghtonstreetreview.com/index.php/conference

© 2026 International Online Conference on Multidisciplinary Academic Research. All Rights Reserved.

Editor-in-Chief:

Dr. Ewelum Johnson Nnadi

Managing Editors:

1.Harold Jan R. Terano

2.Dr. Mandakini Singla

3.Massoud Kaykhaii

qarama-qarshi uch manbaning ishonchliligi baholanib, qarshi dalilni ham qamrab olgan kichik hajmli esse yoziladi. Maqsad va baholash mezoni bir xil, tayanch hamda mustaqillik darajasi esa farqlidir.

Moslashtirish to‘rtta parametrga tegishli: tayanch (namuna, qolip, lug‘at); murakkablik (manbalar soni va ulardagi pozitsiyalar ziddiyati); faoliyat usuli (matn, xarita, audio, muhokama); mahsulot shakli (izoh, sxema, yozma argument). Taqdimot shakli o‘zgarishi mumkin, ammo o‘quv maqsadi va mezon o‘zgarmaydi.

Analitik rubrikada tarixiy aniqlik, manba tahlili, sababiy fikrlash va argumentatsiya 0–2 ball bilan baholanadi: 2 — mustaqil va dalilli; 1 — qisman yoki tayanch bilan; 0 — mezon bajarilmagan. Izoh “maqsad — joriy natija — keyingi qadam”ni bog‘lashi lozim. Bunday loyihalash aniq maqsad, izchil jarayon va nazorat birligini ta’minlash tamoyiliga mos [8].

Muhokama va amaliy tavsiyalar

Taklif etilgan modelning metodik yangiligi tarix darsidagi adaptatsiyani “oson–o‘rta–qiyin” topshiriqlar taqsimotidan tarixiy fikrlash amallariga asoslangan dinamik boshqaruvga o‘tkazishidadir. O‘qituvchi o‘quvchi topshiriqning qaysi amalida to‘xtayotganini aniqlaydi; yordam manzilli berilib, asta-sekin qisqartiriladi. Bu yondashuv past kutilmalarni mustahkamlash xavfini kamaytiradi.

Amaliyotda diagnostika 5–10 daqiqadan oshmasligi, guruhlar doimiy bo‘lmasligi, o‘quvchiga ta’lim yo‘lini tanlash imkoniyati berilishi va natijalar konfidensial saqlanishi lozim. Raqamli vosita o‘qituvchi o‘rniga qaror qabul qilmaydi. Samaradorlik o‘zlashtirishdagi siljish, yordamga ehtiyoj kamayishi, dalil sifati va refleksiya orqali baholanadi.

Xulosa

Individual ehtiyojni aniqlash o‘quvchini toifalash emas, uning joriy holatini dalillar asosida tavsiflashdir. Umumiy maqsad va mezon saqlanib, tayanch, murakkablik, jarayon va o‘quv mahsuli moslashtirilganda belgilangan natijaga erishish imkonini tenglashtiruvchi turli yo‘llar yaratiladi. “Aniqlash — moslashtirish — qayta aloqa — qayta diagnostika” sikli adaptiv topshiriqning pedagogik asosidir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi. “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonun, O‘RQ-637-son, 23.09.2020. URL: https://lex.uz/docs/-5013007
2. UNESCO. A Guide for Ensuring Inclusion and Equity in Education. Paris: UNESCO, 2017. URL: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000248254
3. Toshpo‘latov T., G‘afforov Ya. Tarix o‘qitish metodikasi. Toshkent: Turon-Iqbol, 2010.
4. Abdullayeva Sh. A., Ro‘ziyeva D. I. Pedagogik diagnostika va korreksiya: darslik. Toshkent: Fan va texnologiyalar, 2019.
5. Tomlinson C. A. How to Differentiate Instruction in Academically Diverse Classrooms. 3rd ed. Alexandria, VA: ASCD, 2017.
6. Black P., Wiliam D. Assessment and Classroom Learning // Assessment in Education. 1998. Vol. 5, No. 1. P. 7–74. DOI: https://doi.org/10.1080/0969595980050102

Email:

conference@houghtonstreetreview.com

Website:

www.houghtonstreetreview.com/index.php/conference

© 2026 International Online Conference on Multidisciplinary Academic Research. All Rights Reserved.

Editor-in-Chief:

Dr. Ewelum Johnson Nnadi

Managing Editors:

1.Harold Jan R. Terano

2.Dr. Mandakini Singla

3.Massoud Kaykhaii

7. Xie H., Chu H.-C., Hwang G.-J., Wang C.-C. Trends and development in technology-enhanced adaptive/personalized learning: A systematic review // Computers & Education. 2019. Vol. 140. Art. 103599. DOI: https://doi.org/10.1016/j.compedu.2019.103599
8. Tolipov O‘. Q., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. Toshkent: Fan, 2006. 261 b.